

Elementi filozofije egzistencije u Dnevniku Anne Frank

Perković, Vlatka

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:185933>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**



FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i filozofije

Vlatka Perković

Elementi filozofije egzistencije u *Dnevniku Anne Frank*

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Pavao Žitko

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost i Odsjek za filozofiju

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i filozofije

Vlatka Perković

Elementi filozofije egzistencije u *Dnevniku Anne Frank*

Završni rad

Znanstveno područje humanističke znanosti, znanstveno polje filozofija,
znanstvena grana filozofska antropologija

Mentor: doc. dr. sc. Pavao Žitko

Osijek, 2022.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 15. rujna 2022.

Mattia Perlovic', 0122233945

Ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Anne Frank (1929-1945) jedna je od najpoznatijih žrtava Drugog svjetskog rata koja je za vrijeme njegova trajanja počela voditi svoj dnevnik. Ona je bila trinaestogodišnja djevojčica njemačko-židovskog podrijetla zbog čega joj je život bio u velikoj opasnosti od tadašnjeg nacističkog režima. Dnevnik Anne Frank objavljen je posthumno, nakon završetka rata. Zapisi iz dnevnika svjedoče o njezinom ranom, dječjem životu te o vrhuncu njezina života provedenog u skrovištu zbog straha od vladajućeg režima. Na vlasti su tada bili Zakoni protiv Židova kojima je bila ugrožena sloboda postojanja pojedinca. Tadašnji se smisao čovjeka sveo na preživljavanje te je njegov život neprestano ovisio o Hitlerovoj volji s obzirom na to da je došlo do pojave totalitarizma. Prema filozofiji egzistencije, čovjek nije tek puko trajanje u životu, već i svoja egzistencija zbog čega mu je dano da slobodno odlučuje o svojoj sudbini što je, za vrijeme Drugog svjetskog rata, bilo krajnje zanemareno. Ta je činjenica utjecala na život Anne koja je tijekom rata pokušavala pronaći svoj smisao nadajući se da će smisao njezina života tek doći po završetku rata. Umrula je u koncentracijskom logoru od bolesti te nije uspjela proživjeti sve ono čemu je težila i čemu se nadala. Biće nije moguće dokučiti sveobuhvatnost svojega bitka sve dok ono, kao biće, egzistira. Smisao Annina života ne staje njezinom smrću, ono se tek očituje u njezinoj materijalnoj ostavštini: Dnevniku Anne Frank te Kući Anne Frank. Njezini zapisi svjedoče o kriznim godinama, patnji Židova i koncentracijskim logorima. Dvadeseto je stoljeće obilježio kaos identiteta koji je zahvatio i Annu te je tadašnja egzistencijalna situacija bila iznimno loša zbog političke slike svijeta.

Ključne riječi: Anne Frank, Dnevnik Anne Frank, filozofija egzistencije, život, smisao

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Anne Frank i filozofija egzistencije	3
2.1. Rani život	4
2.2. Vrhunac života	6
3. Smrt	11
4. Smisao života Anne Frank	13
5. Zaključak	15
6. Popis literature	16

1. Uvod

Autorica *Dnevnika Anne Frank* istoimena je trinaestogodišnja djevojčica koja je svoj dnevnik počela pisati u razdoblju od 12. lipnja 1942. do 1. kolovoza 1944 (Frank, 2009: 5). To je razdoblje obilježeno mnogim nedaćama i grozotama u povijesti čovječanstva koje je prouzrokovao Drugi svjetski rat. Anne je prvotno pisma u dnevniku zapisivala isključivo za sebe, a tek je naknadno, od nizozemskog ministra prosvjete, na radijskoj postaji Oranje saznala kako će se nakon rata morati skupiti i objaviti sva svjedočanstva o patnjama nizozemskog naroda za vrijeme njemačke okupacije (Frank, 2009: 5). Tada Anne počinje uređivati svoj dnevnik, uzimajući u obzir mogućnost šire publike pri potencijalnom objavljivanju toga djela. O tome svjedoči i činjenica da je Anne po završetku rata htjela postati spisateljica te je svjesno svoj dnevnik pripremala za čitateljstvo nakon saznanja s radijske postaje.

Anne je bila djevojčica njemačko-židovskog podrijetla zbog čega je njezin život, uključujući i njezinu slobodu, kao i živote mnogih, ovisio o volji drugoga. Njezin je život bio ograničen nacističkim režimom te Zakonom protiv Židova kojim je znatno promijenjena njezina svakodnevnica. Ti su zakoni imali velik utjecaj na Annu, bila je prisiljena gotovo dvije godine života provesti u skrovištu, o čemu također svjedoče njezini zapisi u dnevniku.

U ovome će se radu postaviti pitanje smisla njezine egzistencije kao i opis njezina života u ranoj fazi te na vrhuncu života provedenog u izolaciji od svijeta. Osim navedenoga, rad će se temeljiti i na Anninim promišljanjima o smrti te njezinom nasljeđu koje je uslijedilo nakon objave njezina dnevnika. Svjedočanstva Anne Frank predstavljaju ispovijest trinaestogodišnjakinje za vrijeme trajanja Drugog svjetskog rata koje je obilježeno i pojavom kaosa identiteta u dvadesetom stoljeću. Egzistencijalna je situacija toga stoljeća bila katastrofalna najviše zbog pojave totalitarizma kao što je Hitlerova Njemačka čije je posljedice u vlastitom iskustvu bila primorana osjećati i Anne Frank.

Smisao života Anne prije i nakon njezine smrti, u ovome će radu biti prikazan na temelju promišljanja karakterističnih za filozofiju egzistencije. Filozofija egzistencije bavi se pitanjem smisla čovjekova bitka, dok egzistencija predstavlja apstraktan, spekulativni pojam koji spaja transcendenciju i imanentnost. Immanentnost jest ono iskustveno, svjetovno koje je podložno promjenama, vremenu i prostoru, dok bi transcendencija, u tom smislu, označavala dimenziju svijeta koja nije svijet, koja nije niti vremenska, niti prostorna. Egzistencija označava nužno, ontološko svojstvo stvari te da bi nešto bilo nešto ono mora posjedovati to svojstvo. Važno je naglasiti kako egzistencija podrazumijeva slobodu čovjekova odlučivanja o njegovoj sudbini te

je, na temelju tog stajališta, takva mogućnost bila nezamisliva u ratnim godinama ,za vrijeme Hitlerova vladanja. Ono što filozofiju egzistencije razlikuje od prethodnih filozofskih misli, jest stajalište da egzistencija prethodi esenciji čime se poriče stav da bît određuje egzistenciju (enciklopedijska natuknica).

Na temelju stajališta filozofa egzistencije, u ovome će radu biti prikazani samo neki od elemenata filozofije egzistencije prema kojima će se nastojati interpretirati ispovijest Anne Frank. Rad je podijeljen u četiri poglavlja, a to su: Uvod, Anne Frank i filozofija egzistencije , Smrt te Smisao života Anne Frank. Poglavlje Anne Frank podijeljeno je u dva potpoglavlja: Rani život i Vrhunac života. Cilj ovoga rada jest prikazati život i smisao egzistencije jedne od mnogih žrtava Drugog svjetskog rata, Anne Frank.

2. Anne Frank i filozofija egzistencije

Anne Frank je bila djevojčica njemačko-židovskog podrijetla te je, zbog političkih okolnosti, bila primorana svoje zadnje godine života provesti u skrovištu sa svojom obitelji (Frank, 2009: 26). Njezin je *Dnevnik* kasnije poslužio kao svjedočanstvo o mračnim 1940-im godinama dvadesetog stoljeća koji je objavljen posthumno. Anne je samo jedna od mnogih žrtava Drugog svjetskog rata u kojemu su sloboda i spokoj bili gotovo nezamislivi.

Filozofija egzistencije, prema rječničkoj definiciji Vladimira Filipovića, podrazumijeva *način bitka i osebujno izvršenje ljudskoga opstanka u njegovoj jednodržnosti, konačnosti i povijesnosti* (Filipović, 1989: 109). Egzistencija predstavlja *opstanak neke stvari za razliku od njezine biti* (Filipović, 1989: 86). Filozofija egzistencije također podrazumijeva sva ona pitanja o smislu života i postojanju pojedinca. Karl Jaspers jedan je od najvažnijih filozofa koji je govorio o Bogu, religiji, svijetu koje je promatrao kroz prizmu filozofije egzistencije. Zadatak je egzistencije, prema Jaspersovu mišljenju, sagledati čitavu stvarnost te ju zahvatiti u unutrašnjem djelovanju pojedinca (Jaspers, 1956: 37). Takav pojedinac tijekom života propitkuje svoje postojanje i smisao egzistencije, kao što je to učinila i Anne u njezinim dnevničkim zapisima. Egzistencija pojedinca ne podrazumijeva samo puko trajanje u životu, nego i vječnost njegova bitka jer ono *Ja* u pojedincu žudi za postojanjem i da *Ja* bude *Ja sâm* (Jaspers, 1956: 88).

Nužno je naglasiti kako smisao egzistencije Anne ne staje njezinom smrću s obzirom na to da su njezin *Dnevnik* kao i *Kuća Anne Frank* postali jednim od najpoznatijih svjedočanstava strašnog razdoblja u povijesti čovječanstva, Drugog svjetskog rata.

2.1. Rani život

Život Anne Frank može se podijeliti u dvije faze: rani život, prije skrovišta te život u skrovištu koji je u njezinom *Dnevniku* predstavljen kao vrhunac njezinog postojanja. Annini početni zapisi u njezinu djelu svjedoče o još donekle normalnom životu trinaestogodišnje djevojčice, međutim to nije dugo trajalo. U prvim zapisima Anne naglašava kako su ona i njezina obitelj bili prisiljeni preseliti se iz Frankfurta u Nizozemsku jer su, kako navodi Anne, bili *pravi Židovi* (Frank, 2009: 15).

Prema svjedočanstvima Anne, o političkom kontekstu u Njemačkoj i Nizozemskoj saznaje se da je svibanj 1940. bio, kako ona tvrdi, *kraj dobrim vremenima: prvo rat, nakon toga kapitulacija i dolazak Nijemaca, kada počinju patnje za nas Židove* (Frank, 2009: 15). Anne također naglašava kako ostatak njezine obitelji u Njemačkoj *nije bio pošteđen Hitlerovih Zakona o Židovima* (Frank, 2009: 15). Osim toga, navodi i kako su na vlasti, tih 1940-ih godina, bili *Zakoni protiv Židova* kojima su nadležni na sve moguće načine pokušali uskratiti njihovu slobodu i ograničiti ih u svakodnevnom životu (Frank, 2009: 15). Židovima su bile zabranjene vožnje tramvajem, morali su predati sve vrijedne stvari koje su posjedovali, te su bili etiketirani židovskom zvijezdom kako bi se zaboravio njihov pravi identitet kao osobe (Frank, 2009: 15).

Osim što Annini dnevnički zapisi svjedoče o grozotama onog vremena, također donose i sliku života trinaestogodišnje djevojčice u ranoj fazi njezina pisanja. Teme koje okupiraju Annu u početnim zapisima su: školstvo, opis djece iz razreda te prijateljstvo. Razlog njezina pisanja *Dnevnika* jest taj što nema prijateljicu te se svome *Dnevniku* obraća kao *draga Kitty* (Frank, 2009: 14). Anne problematizira uobičajene teme jedne djevojčice međutim, upoznata je s tim da politička situacija nije u najboljem stanju. Naglašava, to da se razlikuje od ostalih jer je svjesna da ne vrijede jednaka pravila za sve. Svjesna je svoje ograničene slobode koju je prouzrokovala tadašnja politička slika u svijetu (Frank, 2009: 15).

Njezine su misli okupirane brigom o prosjeku ocjena na kraju školske godine. O tome svjedoči njezin zapis iz lipnja 1942. godine u kojemu Anne piše *draga Kitty, svi u razredu drhte od straha. Razlog je, naravno, nadolazeća sjednica. Pola razreda se kladi tko će proći, a tko ponavljati razred* (Frank, 2009: 18). Iako je Anne bila vedra djevojčica koja se u počecima nije pretjerano zamarala ratnim temama, *Zakoni protiv Židova* negativno su utjecali na njezin svakodnevni život. Počela je primjećivati posljedice koje ti zakoni donose, a primjer koji to potvrđuje glasi: *draga Kitty, užasno je vruće, svi uzdišu, a ja po toj vrućini svugdje moram*

pješice. Sad tek vidim koliko je lijepo voziti se u tramvaju, osobito u otvorenom, ali taj je užitak nama Židovima zabranjen (Frank, 2009: 19). Citatom: *nama su dobre i naše noge* uočljiva je njezina brza prilagodba takvu načinu života (Frank, 2009: 19). Kao i svako dijete, Anne u ranoj fazi svoga života spominje kako ne bi voljela ići u školu te se veseli praznicima priželjkujući ih (Frank, 2009: 20). To je važno naglasiti s obzirom na to da će Anne za vrijeme boravka u skrovištu žudjeti za školskim danima, što će se obrazložiti u poglavlju ovoga rada naslovljenom *Vrhunac života Anne Frank*.

Ljubavna je tematika također sadržaj početnih Anninih zapisa u kojima opisuje svoje prve zaljubljenosti i simpatije. Ako se zanemari politička situacija 1942. godine, iste one godine kada Anne počinje pisati svoj dnevnik, njezin se život čini poput normalnog života jedne trinaestogodišnje djevojčice. U zapisu od petog srpnja 1942. godine Anne prvi put spominje temu skrivanja, u smislu izoliranosti od ostatka svijeta, na što ju je navelo razmišljanje njezina oca Otta (Frank, 2009: 24). Nakon samog spomena skrovišta, njezin ju otac tješi i savjetuje da uživa u *svom bezbrižnom mladom životu* dokle god je to moguće (Frank, 2009: 25). Srijeda, 8. srpnja 1942. godine posljednji je dnevnički zapis Anne Frank koji svjedoči o njezinu životu prije skrovišta.

Njezine se dječje teme i razmišljanja o školi, prijateljstvima, simpatijama naglo zamjenjuju mislima o koncentracijskim logorima i samicama (Frank, 2009: 25). Anne ne gubi nadu i zahvalnost za život te se svom dnevniku obraća citatom *ali Kitty primjećuješ da sam još uvijek živa, a to je najvažnije* (Frank, 2009: 25). Njezinu školsku torbu, kao i torbu njezine starije sestre Margot, zamijenile su najosnovnije potrepštine o čemu svjedoči i zapis: *Margot i ja počele smo pakirati najpotrebnije stvari u školsku torbu* (Frank, 2009: 26). Nadalje, opisuje preseljenje u skrovište te njezino napuštanje obiteljskog doma: *raspremljeni kreveti, ostaci doručka na stolu, komad mesa za mačku u kuhinji - sve to ostavljalo je dojam kao da smo na brzinu napustili kuću. No, za dojmove nas nije bilo briga - samo smo htjeli otići i sretno stići na odredište ništa više* (Frank, 2009: 27). Ovime Anne započinje novu fazu svojega života koja predstavlja vrhunac njezina sazrijevanja prije smrti.

3. Vrhunac života

Zapisi iz *Dnevnika* koji svjedoče o počecima selidbe obitelji Frank u skrovište, predstavljaju radikalnu promjenu te navješćuju vrhunac Annina života, a da toga nije ni svjesna. Pri odlasku u skrovište, ona i njezina obitelj susretali su se s radnicima koji su ih gledali sa žaljenjem (Frank, 2009: 28). Zbog svojega podrijetla, ali i zbog toga što su bili obilježeni žutom zvijedom, Obitelj Frank bila je prisiljena nastaviti svoj život u skrivanju od svijeta. Izoliranost je podrazumijevala potpunu posvetu novim pravilima života. Anninu osjećaju uznemirenosti pridonosili su pogledi stranaca zbog toga što ju je njihovo saželenje podsjećalo na situaciju u kojoj se našla.

Važno je napomenuti kako je uskraćenje slobode utjecalo na samorazvoj Anne. Naime, čovjeku je, kako kaže Jaspers, *dato da sa svojim postojanjem slobodno raspolaže, tako reći, kao nekim materijalom* (Jaspers, 1956: 175). Takva je danost bila oduzeta mnogim žrtvama Drugog svjetskog rata, uključujući Annu i njezinu obitelj. Prema mišljenju Immanuela Kanta, *čovjek i uopće svako umno biće postoji kao cilj po sebi, a ne tek kao sredstvo za proizvoljnu upotrebu ove ili one volje* (Kant, 1970: 42). Iako je Anne svojevrijedno sa svojom obitelji odlučila dio svog života provesti u skrivanju, razlozi za njihov odabir nisu bili svojevrijedni (Frank, 2009: 24). No, razlog njihova skrivanja bio je potaknut Hitlerovim režimom koji im je uskratio slobodu, mogućnost normalnog života, te osjećaj doma što je vidljivo iz njezina citata: *vjerujem da se u ovoj kući [misleći na skrovište] nikada neću osjećati kao doma, ali to ne znači da mi je ovdje grozno* (Frank, 2009: 31). Dakle, usprkos zabranama i zakonima nacističkog režima, Anne je bila, zbog straha za vlastiti život, primorana dodatno si ograničavati slobodu kretanja i djelovanja što joj je prouzrokovalo osjećaj odbačenosti. Štoviše, nije se mogla razvijati i nadograđivati u onoj mjeri i u onom smislu u kojima je to kanila činiti.

U dnevničkim zapisima Anne iznosi razne ispovijesti o navikavanju na novi način života. Primjerice, opisuje svoj život u skrovištu te odnose s drugima (Frank, 2009: 77). Dolazi do zaključka da je u novom načinu života potrebno puno razumijevanja i strpljenja. Annu je takva situacija prisilila na promjenu njezina ponašanja, nošenja s emocijama, mislima, bitno utjecala na njezino prijevremeno sazrijevanje, te da se u svemu mora, prema Anninu mišljenju, *primjenjivati razum - u učenju, slušanju, šutnji, pomaganju, ljubaznom ophođenju, popuštanju i drugome* (Frank, 2009: 77).

Kao što je već spomenuto, zadatak je egzistencije, prema Jaspersovu mišljenju, sagledati stvarnost te navodi kako egzistencija označava stvarnost (Jaspers, 1956: 37). Prihvatanje stvarnosti bilo je od nužne važnosti za nastavak Annine borbe za život. Njezina stvarnost postaje takva da je primorana ostati u skrovištu za vrijeme trajanja rata (Frank, 2009: 33). Međutim, Anne se u potpunosti nije mogla prilagoditi novome načinu života. Zastrašujuća slika svijeta je svojim grozotama mijenjala Anninu osobnost i njen smisao života što ju je dovelo do propitkivanja o njezinoj egzistenciji.

Promatrajući vrhunac Annina života, u kontekstu filozofije egzistencije, njezinu stvarnost čine priče o židovskim logorima i životu u njima. Život je u logorima Anne opisala kroz svjedočanstva preživjelih: *ljudi ne dobivaju gotovo ništa za jelo, a kamoli za piće. Vode ima samo jedan sat dnevno, a nekoliko tisuća ljudi koristi jedan zahod i jedan umivaonik. Svi spavaju zajedno - muškarci i žene, a ženama i djeci briju glave* (Frank, 2009: 55). Prema mišljenju Hanne Arendt, pravi užas koncentracijskih logora nikada se neće moći u potpunosti prikazati jer se nalazi s *one strane i života i smrti* (Arendt, 196). Ona također navodi kako u koncentracijskim logorima *nitko nema cijenu, jer se uvijek može zamijeniti nekim drugim; nitko ne zna kome pripada, jer ga nikada ne vidi. Sa stajališta normalnog društva je potpuno suvišan* (Arendt, 196). Dakle, to bi značilo da koncentracijski logori gotovo uništavaju identitet pojedinca te čine ga samo dijelom mase, čega se pribojavala i Anne Frank. Zbog prijetnje od koncentracijskih logora, Anne počinje razmišljati o novim načinima života. Njezin se život sveo na strah, a zapisi su se u *Dnevniku* od veselih dječjih tema pretvorili u, kako navodi Anne, žalopojke te Hitlera smatra glavnim krivcem stanja u kojemu se našla (Frank, 2009:56).

Osim navedenih problematika koje se pojavljuju svakodnevno u novom načinu života Anne, postavlja se pitanje subjektivnog problema koji se pojavljuje u emotivnom pojedincu, dakle Anni, koji čezne za *povjerenjem, ljubavi i nježnostima* (Frank, 2009: 61). Anne problematizira svoje ponašanje te pokušava pronaći odgovor na: kakva treba biti, kao i na to kakva ona zaista jest. Noću, prije spavanja, obuzimaju je misli o njezinim manama i grijesima te navodi: *i tada zaspim sa suludim osjećajem da želim biti drukčija nego što jesam ili da sam drukčija nego što želim biti ili možda da se ponašam drukčije nego što se ponašam ili se želim ponašati* (Frank, 2009: 71).

S obzirom na to da je Anne trinaestogodišnja djevojčica koja se još uvijek pokušava pronaći kao samostalna jedinka u društvu, a to joj je pronalaženje ograničeno zbog uskraćenja

slobode. Annin razvoj ka postanku spisateljice je odgođen time što joj je uskraćena sloboda čitanja knjiga koje ona želi. Tijekom života nije bila svjesna koliko će njezino stvaralaštvo utjecati na društvo svojim odjekom i porukom koju njezin dnevnik šalje. Nadalje, njezin život postaje monoton te sveo se, kako ona kaže, *od Židova do hrane i od hrane do politike* (Frank, 2009: 75). Znači, ono što ponajbolje predstavlja i opisuje Anninu osobnost jest njezina opterećenost tuđom životnom nedaćom koja je snašla druge Židove te je ponekad sebe krivila govoreći kako ih je izdala uspješnim skrivanjem od stvarnosti.

Anne neizmjerljivo cijeni svoj život nadajući se da će jednom postići svoj smisao, što je paradoksalno jer Anne nije svjesna kako njezin život neće trajati dovoljno dugo da ostvari sve svoje želje i snove. Međutim, to ne znači da njezin život neće imati smisao, samo što će se ono ostvariti tek nakon njezine smrti. Smatrala je kako je njezin život u skrovištu usporediv sa životom u rajju jer je imala priliku, za razliku od drugih Židova, preživjeti. Iz dana u dan ju sve više obuzima svijest o sumornoj stvarnosti koja se nalazi izvan skrovišta, kao na primjer neprestano bombardiranje koje je za nju i njezinu obitelj *znak nadolazećeg razaranja* (Frank, 2009: 106). Neprestano je osjećala strah te je, prema njezinim navodima, vježbala *biti hrabra* (Frank, 2009: 111). Njezina je unutarnja stabilnost bila ugrožena vanjskim čimbenicima, politikom i ratom koji su utjecali negativno na razvoj mentalnog sklopa trinaestogodišnje djevojčice koja je bila odsječena od društva i stvarnosti. Na njezinu je unutrašnjost utjecala i njezina svakodnevna okupacija istim problemima u skrovištu: pitanje opstanka kao i nesuglasice između nje i ostalih stanara. Takav ju je način života ograničio u mnogim pogledima te joj je duševna nadoknada bila prijeko potrebna.

Prema mišljenju Antunca, u Nietzscheovom djelu *Tako je govorio Zaratustra* tri su faze razvoja nadčovjeka: *Deva, lav i dijete* (Antunac, 2020: 13). Dijete je najbolji primjer nadčovjeka jer se ono nije zaboravilo smijati, ustraje u održavanju temeljnih vrijednosti života te ne dozvoljava okrutnoj stvarnosti da ga iskrivi i obeshrabri. Anne je također bila dijete, ali ono koje se, kako ona navodi, zaboravilo smijati (Frank, 2009: 125). Situacija u svijetu imala je bitnu ulogu u samorazvoju Anne Frank uskrativši joj ulogu djeteta koju je njezina priroda zahtijevala.

Anne je vrlo rano morala početi primjenjivati umjetne supstance koje bi joj pomogle u dokučivanju spokoja u njezinoj unutrašnjosti. Anne navodi sljedeće: *Svaki dan pijem tablete valerijane protiv napetosti i depresije, ali to me ne sprečava da sljedeći dan budem još jasnija. Dobar zdrav smijeh pomogao bi mi više nego deset tableta valerijane, ali gotovo smo zaboravili*

smijati se (Frank, 2009: 125). vidljivo je da je Anne uznemirena, traži rješenje i odgovore za stanje u kojemu se nalazi. Problem nije više samo u izvanjskoj zbilji, već i u njezinoj unutrašnjosti. Zanemarene su njezine želje i njezino unutarnje stanje. Zadatak je egzistencije, osim sagledavanja stvarnosti, dokučiti i zahvatiti sve ono u unutrašnjem djelovanju pojedinca (Jaspers, 1956: 37). Takav je odnos zadatka egzistencije spram Annine mogućnosti ostvarivanja toga bio gotovo zanemaren u svijetu koji ju je okružio. Upravo je to razlog kaosa identiteta koji se pojavljuje u dvadesetom stoljeću.

Porijeklo, rasa, vjerska ili bilo koja druga opredijeljenost, ne bi trebale predstavljati kočnicu u životu pojedinca. Ono je njihova istina, ali ne i jedino što pojedinca definira kao osobu, ili ono što čini njihov potpuni identitet. Ono je dio njihova postojanja i pokretna smjernica kojom će se pojedinac kretati za vrijeme trajanja svog života u vremenu i prostoru. Annin je prostor trajanja bio, u vrhuncu njezina života, ograničen, dok je vrijeme predstavljalo jedinu nadu da će sve jednom proći.

Prema Jaspersovu mišljenju, čovjekovo je postojanje povjereno kao mjesto i kao tijelo ostvarivanja njegova podrijetla (Jaspers, 1956: 37). Pitanja koja Anne retorički postavlja vezana su uz njezinu brigu o neprihvaćenosti i težnji da jednom bude shvaćena kao osoba, kao pojedinac, a ne tek kao Židovka. Zanima ju i mori sljedeće: *hoće li me itko ikada razumjeti, hoće li itko zanemariti nezahvalnost i ne mariti jesam li Židovka ili ne, nego hoće li u meni vidjeti samo tinejdžericu koja ima potrebu zabavljati se?* (Frank, 2009: 143). Ona žudi za time da se ne osjeća štetnom zbog svoga podrijetla, već da ono bude samo jedna od stvari koje će nju činiti njome. Zahtijeva prihvaćenost te joj pomisao na neprihvaćenost nameće osjećaj straha.

Iako već izdvojena i izolirana od ostatka svijeta i društva, Anne je žudjela za samoćom u skrovištu. Ondje je bila osuđena provoditi dane s drugima koji nisu imali dovoljnu dozu razumijevanja za nju jer nitko od njih, iako su bili u istoj situaciji, nije bio Anne Frank, trinaestogodišnja djevojčica čije je djetinjstvo bilo ugroženo. Naglašava sljedeće: *imam neopisivu potrebu biti sama* (Frank, 2009: 166). Upravo se u tome očituje njezina egzistencijalna kriza. Osjeća kako mnoge stvari koje je ona zamišljala više nisu moguće te ima potrebu dodatno se izdvojiti kako bi se mogla posvetiti sebi i promisliti o svojim osjećajima i budućem djelovanju.

Arendt navodi: *ono što osamljenost čini tako nepodnošljivom jest gubitak sebe koji se može ostvariti u samoći, ali ga u njegovu identitetu može potvrditi samo pouzdano i vjerno društvo jednakih* (Arendt, 238). Takva bi se vrsta osamljenosti, koju spominje Arendt, mogla primijeniti na osamljenost u tajnom skrovištu *Kuće Anne Frank*, koja je utjecala na Annin gubitak sebe. Iako je zahtijevala samoću, bila joj je potrebna potvrda nekoga njoj bliskog, a takvu potvrdu nije pronalazila kod nikoga iz kuće u kojoj se nalazila. Strah od gubitka sebe stvarao je negativne, krizne osjećaje u Anni o kojima je bez zadržke pisala te ju je njezin strah samo dodatno ograničavao u njezinu razvitku.

Annina čežnja, umjesto njezine činidbe, koja je u tadašnjim uvjetima bila nemoguća, opetovano ju je sprječavala da se u potpunosti pomiri sa stvarnošću. Ona čezne za mirom i za zabavom koju priželjkuje svako dijete (Frank, 2009: 170). Osjeća se podijeljenom između onoga svjetovnog i onoga što ona jest te svjesno ne pronalazi poveznicu između toga kao ni smisao koji bi iz toga mogao proizaći. Čezne za svime, što i naglašava u svojim zapisima koji svjedoče o tome: *za razgovorom, za slobodom, za prijateljima, za samoćom. Toliko čeznem za... plakanjem!* (Frank, 2009: 172). Anne priželjkuje unutarnju nadoknadu jer, kako ona naglašava, ništa izvanjsko joj ne nedostaje više od onoga unutarnjeg osjećaja koji je nekad bio drugačiji (Frank, 2009: 182).

4. Smrt

Smrt, kao filozofski pojam, u ovome će seminaru biti definirana prema shvaćanju Martina Heideggera o kojemu piše Marko Sičanica. Prema njegovu obrazloženju Heideggerove misli navodi se sljedeće: dok tubitak egzistira, dokle god on jest kao biće, ono nikada ne može postići svoju čitavost jer sve dok egzistira ima svoje *moći-bit*i (Sičanica, 2017: 81). Biće teži ostvarenju svoje cjelovitosti koju ne može spoznati sve dok egzistira, ali ni nakon toga jer tada prelazi u *Ne-više-tubitak* (Sičanica, 2017: 82). Smrt je, prema Heideggerovu mišljenju, nešto svakodnevno, ona pogađa tubitak te je smrt uvijek vlastita (Sičanica, 2017: 82). Annina smrt uslijedila je nedugo nakon što je prisilno odvedena sa svojom obitelji iz njihova skrovišta. Njezinom smrću nije prestala njezina mogućnost da se ostvari kao vječnost s obzirom na to da je Anne svojim *Dnevnikom* postigla tu vječnost i smisao kojemu je težila.

Anne je često razmišljala i sanjara o životu poslije rata te se osjećala sebičnom što uopće to smatra mogućnošću (Frank, 2009: 78). Takvo joj je razmišljanje ulijevalo nadu te joj je omogućavalo da se nastavi boriti sa svim promjenama kojima se morala prilagoditi. Anne je bila spremna i umrijeti iako to nikako nije priželjkivala. (Frank, 2009: 240). Bila je svjesna te mogućnosti o kojoj je napisala sljedeće: *te sam noći zapravo mislila da ću umrijeti, čekala sam policiju, bila sam spremna, spremna kao vojnik na bojnopolju* (Frank, 2009: 240). Na temelju ovog zapisa moguće je pretpostaviti tijekom Anninih misli pri ostvarenju ovoga događaja koji je uslijedio 4. kolovoza 1944. između deset i pola jedanaest ujutro (Frank, 2009: 307). Ne može se sa sigurnošću utvrditi kako se Anne osjećala toga dana kada je njezinom načinu preživljavanja došao kraj.

Anna je težila vječnosti, imala je strah od zaborava te je svoje snove usmjerila k tome da jednoga dana postane značajna. Nadala se da će dočekati trenutak kada će dobiti potvrdu koji je bio smisao njezina života te koja je bila njezina uloga u njemu. Na samome je kraju polagala nade u ono transcendentno, u Boga te je zapisala sljedeće: *ako me Bog ostavi na životu, postići ću više nego što je majka ikada postigla, neću ostati beznačajna, radit ću u svijetu i za ljude! I sada znam da su hrabrost i vedrina najvažniji!* (Frank, 2009: 240). O njezinu se razočarenju na dan uhićenja može samo nagađati, jer Anne nije mogla svjedočiti svojoj cjelovitosti u egzistencijalnom smislu.

Svoje postojanje Anne nije zamišljala kao puko životno trajanje nego da putem djelotvornoga rada sebe ostvari kao vječnost (Jaspers, 1956: 88). Pitanja koja si je Anne postavljala tijekom života, a koja se tiču smrti glase: *stalno se pitam ne bi li za sve bilo bolje da se nismo skrivali, da smo sada mrtvi i da ne moramo proživljavati te nedaće, da smo poštedjeli druge. No, plašimo se i toga jer još uvijek volimo život, nismo još zaboravili glas prirode, još uvijek se nadamo, svemu se nadamo* (Frank, 2009: 279). Prema Arendtinu mišljenju, pravi užas koncentracijskih logora jest *u činjenici da su zatočeni, iako možda sretni što su živi, bolje odsječeni od svijeta živih nego da su umrli zato što teror nameće zaborav*. (Arendt, 196)

Anne je umrla u jednom od logora od teške bolesti i iscrpljenosti. Njezina ju je smrt, uz njezino svjedočanstvo u *Dnevniku*, učinila jednom od najpoznatijih žrtava Drugog svjetskog rata te je svojim primjerom uputila veliku poruku svijetu. U trenutku smrti Anne je imala samo petnaest godina čime joj je uskraćena većina života kojega je planirala provesti. Iako nije sve bilo onako kako je to zamišljala, Anne je uspjela u svome naumu i svojoj želji da ne ostane beznačajna.

5. Smisao života Anne Frank

Identitet ne teži istini, već smislu. (Zeman, 2007: 1020) Smisao egzistencije Anne Frank očituje se u njezinom nasljeđu: *Dnevniku Anne Frank* te *Kući Anne Frank*. Ono nije puko mišljeno kao materijalna ostavština, već i kao svjedočanstva o 1940-im godinama koje su bile kobne za mnoge. Osim svjedočanstva, Anne je svojom egzistencijom utjecala na čitavo čovječanstvo porukom koju je trinaestogodišnja djevojčica poslala svijetu svojim dnevničkim zapisima. Interpretacija Anninog smisla života doticat će se cjelokupnog smisla Annina života, kao i njegovih dijelova spomenutih u seminaru.

Naime, smisao života Anne Frank u njezinoj ranoj fazi života baziran je na njezinim školskim zahtjevima i uspjesima, kao i na prijateljstvima i prvim simpatijama koje su u zdravoj dozi opteretile Annu Frank. Žudjela je za svjetovnim stvarima koje su joj bile zabranjene zbog tadašnjeg *Zakona protiv Židova*. Kao jedan od primjera za kojim je čeznula jest vožnja tramvajem. Anne se ni po čemu nije htjela razlikovati od drugih, u smislu izopćenosti. Međutim, manji problemi poput ocjena i nesuglasica s prijateljima nisu bili od presudne važnosti za Annu. Tada joj nisu predstavljali problem i strah od gubitka same sebe.

Dvadeseto stoljeće obilježeno je raznim katastrofama koje su predvodile kaosu identiteta u kojemu je primarni cilj bio *izvući živu glavu* što ne smije biti jedini smisao života pojedinca, pogotovo ako njegov život ovisi o volji drugoga. Za vrijeme boravka u skrovištu, Annin se smisao sveo na preživljavanje. Zapisivala je sve svoje želje i snove koje bi htjela ostvariti nakon završetka rata. Često je razmišljala o svome smislu, onome koji trenutno živi, kao i onome koji je namjeravala jednom postići. Prema Heideggerovu mišljenju, kako navodi Kordić, smisao se tiče bitka bića, a ne bića kao bića (Kordić, 2016: 446). Kao što biće, odnosno tubitak, ne može biti svjestan svoje cjelovitosti za vrijeme trajanja svoga života, tako Anne nije mogla biti svjesna svog potpunog smisla u vremenu i prostoru njezina trajanja.

Anne je inicijalno željela postati spisateljicom što se naposljetku ostvaruje, ali ne na način na koji je ona to zamišljala. Njezina je želja bila jednom objaviti knjigu, za što je smatrala da će joj pomoći njezin dnevnik (Frank, 2009: 268). Željela je biti slavna što i jest postala, ali nakon svoje smrti te nakon objave njezina *Dnevnika*.

Njezini su zapisi poslužili kao ispovijest trinaestogodišnje djevojčice za vrijeme Drugog svjetskog rata. Annina je nada ono što ju je neprestano nagovaralo na njezino *traganje za smislom* (pojam preuzet od Viktora Frankla) koje ju je na neki način održavalo na životu. Vrijednost njezine ispovijesti očituje se u svim njezinim zapisima koji svjedoče o patnjama Židova, kao i svih ostalih ljudi ugroženih u tom razdoblju stvaranja njezina *Dnevnika*. Onaj smisao koji je Anne postigla, a da ga je bila svjesna, bila je njezina pisana riječ iako nije mogla biti svjesna sveobuhvatnosti svojega bitka kojemu je njezino stvaralaštvu naknadno doprinijelo. Ono sveobuhvatno ključni je pojam Jaspersove filozofije egzistencije. Ono predstavlja sve ono što se samo najavljuje u onome predmetnome, ali nikad ne postaje predmetom (Jaspers, 1956: 49). Anne je tek nakon svoje smrti ostvarila sveobuhvatnost svojega bitka. Smisao života Anne Frank očituje se u svemu onome što je ostavila iza sebe kao potvrdu patnje, egzistencijalne krize i propitkivanja pojedinca za vrijeme trajanja Drugog svjetskog rata. Ona je dakle svojom ispovijesti potaknula druge na razmišljanje o vlastitome smislu, kao i na to koliko volja drugog može utjecati na pojedinca iako to ne bi trebala moći jer bi svaki čovjek trebao moći raspolagati svojim životom onako kako on to želi.

6. Zaključak

Anne Frank bila je trinaestogodišnja djevojčica čije je djetinjstvo obilježeno raznim grozotama poput priča o koncentracijskim logorima, životu u skrovištu, ograničenom slobodom kretanja te strahom. Takva je situacija bila karakteristična za vrijeme trajanja Drugog svjetskog rata i nacističkog režima. S obzirom na to da je Anne bila njemačko-židovskog podrijetla, njezin je život bio uvjetovan voljom Hitlera te je njezina sloboda bila ograničena Zakonom protiv Židova zbog kojega je bila prisiljena zadnje godine života provesti u skrivanju od svijeta.

Dvadeseto je stoljeće obilježeno kaosom identiteta što predstavlja specifično stanje iz prizme filozofije egzistencije. Egzistencija označava slobodu čovjekove odluke o njegovu načinu provođenja života, a ta je činjenica bila zanemarena u ratnim godinama. Na temelju pitanja života, smrti i smisla egzistencije Anne Frank, njezin je život podijeljen u dvije faze: prije života u skrovištu te života provedenog u skrovištu. Njezin se smisao u ranoj fazi pisanja *Dnevnika* svodio na osnovnoškolske teme i probleme kao što su ocjene i prve simpatije, a nedugo se nakon toga, u vrhuncu života, smisao njezine egzistencije sveo na preživljavanje. To nikako ne može predstavljati jedini razlog egzistencije bića, niti ono može predstavljati sveukupnost njegova smisla.

Prema mišljenju filozofa egzistencije, u ovome slučaju Karla Jaspersa, čovjek ne teži pukom trajanju života nego i ostvarivanju vječnosti njegova bitka čemu je težila i Anne Frank. Također se, na temelju analize stajališta filozofije egzistencije Martina Heideggera, zaključuje kako biće ne može doseći svoju čitavost sve dok ono kao biće egzistira, no ni nakon toga jer tada prelazi u Ne-više-tubitak. Anne je imala tek petnaest godina čime joj je ugrožena mogućnost ostvarivanja u onome smislu kojemu je težila, a to je postati slavnom spisateljicom za vrijeme trajanja njezina života. Bez obzira na to što se Annin život nije odvijao u onome smjeru u kojemu je to zamišljala, ona je ipak uspjela u svojoj namjeri da postane značajna. Sveobuhvatnost Annina bitka postala je očitom te nakon njezine smrti, a njezin se sveukupni smisao može svesti na njezino nasljeđe – *Dnevnik Anne Frank* kojim je Anne iznijela razna svjedočanstva o patnjama Židova za vrijeme Drugog svjetskog rata, kao i propitkivanja pojedinca o smislu njegove egzistencije u ograničenim uvjetima.

Popis literature:

Arendt, Hannah. 1996. Totalitarizam. Zagreb.

Filipović, Vladimir. 1989. Filozofijski rječnik. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske.

Frank, Anne. 2009. Dnevnik Anne Frank. Zagreb: Mozaik knjiga.

Kant, Immanuel. 1970. Kritika čistog uma. Beograd.

Mrežna literatura:

Antunac, Alisa. 2020. Nietzscheov koncept nadčovjeka i suvremeni čovjek prema analizi diskursa. Zadar. Sveučilište u Zadru. Diplomski rad. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd%3A5209>. Pristupljeno 7. 8. 2022.

filozofija egzistencije. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 8. 8. 2022.

Frank, Anne. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24. 7. 2022.

Jaspers, Karl. 1956. Filozofija egzistencije. Berlin. https://kupdf.net/download/karl-jaspers-filozofija-egzistencije_59f859f6e2b6f5ed1dac066b_pdf. 24. 7. 2022.

Kordić, Ivan. 2016. Ima li smisla vjerovati u smisao?. *Nova prisutnost* 14(2016) 3, 443-451. <https://hrcak.srce.hr/168725>. 9. 8. 2022.

Sičanica, Marko. 2017. Problem smrti u misli Martina Heideggera. 81-88. <https://hrcak.srce.hr/226620>. 1. 9. 2022.

Zeman, Zdenko. 2007. Identitetske strategije: u potrazi za smislom. *Zagreb*. 16 (2007), 6 (92, 1015-1029). <https://hrcak.srce.hr/19180>. 1. 9. 2022.